

CAPUT VI.

De Horis Canonicis.

HORÆ Canonicae definiuntur: *Preces vocales ab Ecclesia instituta, ejus nomine recitanda à personis, quibus id officii specialiter commissum est.* Dicuntur 1°. *preces vocales*, quia non mente duntaxat, sed simul & voce peragenda sunt; 2°. *ab Ecclesia instituta*, quo differunt ab iis quas privatus quisque potest eligere; 3°. *nomine Ecclesiae recitanda*, quia sunt preces publicae, sive in choro à Canonicis, sive extra chorum & privatim à Clericis perfolvantur; 4°. *à personis quibus id officii specialiter commissum est*; alioquin totius Ecclesiae nomine fieri non censentur.

Appellantur modo *Horæ Canonicae*, modo *Breviarium*; *horæ* quidem, eò quòd certis horis, diurnis & nocturnis, pro locorum consuetudine recitanda sunt; *Canonicae*, quia Canonibus sive Legibus ecclesiasticis praescriptae sunt; *Breviarium* autem, tum quia sacram Scripturam, & Patrum sententias breviter & summarum exhibent; tum maximè quia longiorum precum quae quondam in usu erant, sunt veluti compendium. Invenite scilicet saeculo XIII, Romae conscriptus est divini officii liber, iis qui antea in usu erant longè brevior; in gratiam *Missionariorum* primum factus, ab aliis deinceps Clericis usu receptus est. Liber ille dictus est *Breve orarium*, id est, compendiosa precatio, unde natum est nomen *Breviarium*.

Septem numerantur Horæ Canonicae, nempe *Matinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & Completorium*. Si spectentur quoad substantiam, nimirum pro precibus qua-

statis horis quotidie recitari consueverunt, antiquissima sunt. Id colligitur ex Constitutionibus Apostolicis quae saeculo circiter tertio conditae sunt. Sic enim habent: *Preces factae mane, & tertio hora, ac sexta, & nona, & vespere, atque in galli cantu.* (Apud Coteler. tom. I. pag. 415.)

De Horis Canonicis septem expendenda sunt; primum qui teneantur eas recitare; secundum, quae causae ab ea recitatione eximant; tertium, utrum & quid restituere debeant Beneficarii qui Officii divini recitationem, citra justam causam, omiserunt; quartum, quae forma; quintum, quo tempore; sextum, quo ordine & quae devotioe recitandae sint Horae Canonicae.

ARTICULUS I.

Quinam teneantur Horas Canonicas recitare.

Ad recitandas Horas Canonicas tenentur 1°. Clerici qui aliquem ex sacris Ordinibus receperunt. *Dicendum*, inquit S. Thomas, *quòd ad has septem horas teneantur Sacerdotes, & alii Clerici constituti in sacris Ordinibus, sive habeant beneficium, sive non.* (Opuscul. 65. cap. 1.)

Concilium Mediolanense I sub S. Carolo, sic pronuntiat: *Qui sacris initiati beneficium ecclesiasticum non habent, si divinum praetermiserint Officium, praeter grave peccatum quod committunt, graviter etiam ab Episcopis in eos animadvertatur.* (Tom. 15. Conc. pag. 273.)

2°. Eadem lex iis incumbit qui beneficium ecclesiasticum habent, sive sint Ordinibus sacris initiati, sive non: id constat, tum ex Concilio Basileensi: *Quoscumque Beneficiatos, inquit, cum ad Horas Canonicas teneantur, admonet haec Synodus ut diurnum nocturnumque Officium reverenter, verbisque distinctis peragent;* (Tom. 12.)

Concil. pag. 554.) tùm ex Remensi an. 1583 : *Quisquis beneficium aliquod ecclesiasticum adeptus est,sciatis se ad preces quotidianas quæ Breviario continentur, recitandas obligari;* (Tom. 15. Concil. pag. 888.) tùm ex Burdigalensi ejusdem anni: *Omnes, inquit, ipso jure ad officium obligantur, quicumque beneficiis ecclesiasticis potiuntur.* (Ibid. pag. 948.)

Quæres 1°. utrùm ad recitandas horas teneatur, qui tenue admodùm beneficium habet.

Resp. Ea de re non consentiunt Theologi; sed iis adhærendum qui sententiam affirmantem propugnant. 1°. Quia generalia sunt, nullamque exceptionem patiuntur prædicta Conciliorum decreta. 2°. Quia recitandi Officii manus inducunt, non soli beneficii fructus, sed & ipse beneficii titulus; qui autem eum spontè accepit, onus etiam ipsi annexum suscipit. Unde sic docet S. Antonius: *Tenantur ex præcepto (ad Horas Canonicas) quilibet Clerici Beneficiati, & non existentes in sacris, nec excusare se possunt ratione exiguitatis beneficii, sed imputent sibi ex quo se fecerunt ad illud intitulari.* (3. part. tit. 13. cap. 4. sect. 1.) 3°. Quia, si potuit Ecclesia Clericos in sacris Ordinibus constitutos ad Officii recitationem obstringere, etiamsi nullos ab ea fructus percipiant, quidni potuit eandem legem Clericis imponere, qui beneficium, quantumvis tenue, possident?

Quæres 2°. an Breviarium recitare debeant qui ecclesiasticà pensione donati sunt.

Resp. satis esse ut parvum B. Mariæ Virginis Officium recitent. Ita definitum est à Pio V an. 1571: *Quicumque pensionem ecclesiasticam ut Clericus percipit, eum ad dicendum Officium parvum B. M. Virginis decernimus obligatum.* (Magn. Bullar. Rom. edit. Lugdun. an. 1655. tom. 2. pag. 344. col. 2.)

ARTICULUS II.

De causis quæ ab Officii recitandi lege eximunt.

Legitimæ quædam esse possunt causæ quæ ab Officii recitandi munere excusent. Prima est impotentia, vel *physica*, ut si tuo Breviario absque culpa careas, nec aliud in loco ubi versaris invenire possis; vel *moralis*, ut si quis gravi infirmitate laborans, Officium recitare nequeat, quin periculum sit vel ægritudinis exacerbandæ, vel curationis retardandæ. Qua in re Medici aut Superioris arbitrio, vel prudentis piique viri iudicio standum est. *Sed meminerit* (qui Officio adstrictus est) *se feбри, morbove aliquo vel adversâ valetudine leviter aliquandò laborantem, non justam propter excusationem habere, quamobrem illud intermitat, omittatve.* Verba sunt Consilii Mediolanensis IV an. 1576. (Part. 3. cap. 2. tom. 15. Conc. pag. 507.)

Secunda causa est *caritas*, sive honesta quædam occupatio quam sine gravi tuo, aut proximi incommodo differre vel omittere nequeas, ut necessaria infirmorum cura, vel Sacramentorum administratio quæ moram non patiat, nec Officii divini recitationem permittat. Ratio est, quod caritati quæ omnium virtutum præstantissima est, cedere debeant aliæ virtutes. Hæc autem exceptio locum non habet, nisi cum, adhibitâ omni diligentia, sat temporis non superest ad exercenda caritatis opera, simul & persolvendum Officium divinum.

Not. 10. Qui legitimam ob causam totum nequit Officii divini pensum exolvere, ad eam quam potest partem recitandam tenetur. Ab Innocentio enim XI damnata fuit hæc propositio, an. 1679: *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest*

autem reliquas Horas, ad nihil tenetur quia pars major trahit ad se minorem. Illud quidem essatum locum habet in suffragiis quorum major numerus rem definit, lege sic præcipiente; nullius verò momenti est in aliis rebus dividuis & separabilibus, quales sunt Horæ Canonicae: alioquin qui centum quos debet aureos nequit rependere, non teneretur decem solvere, cum potest; pariter qui integram quadragesimam jejunare non valet, non teneretur, etiam si posset, quibusdam hebdomadae diebus jejunare; quæ absurda sunt.

Not. 2°. Qui prævidet aliquid sibi assuturum esse impedimenti, debet Officium anticipare: qui enim ad munus aliquod obeundum strictè obligatur, eo fungi debet, cum potest: si quis, v. g. prævideat fore ut die festo non possit circa meridiem Missam audire, tenetur illud audiendæ Missæ tempus prævenire.

ARTICULUS III.

Utrum, & quid restituere teneantur Beneficarii qui Officii recitationem, citra causam legitimam, omiserunt

In restitutionis obligationem incurrere Beneficarium, qui suâ culpâ Horas Canonicas omisit, nemo sapiens negaverit: qui enim stipendium eâ lege recipit, ut quodam fungatur munere, illud si neglexerit, ex iustitia tenetur restituere. Quâ de re sic à Pio V constitutum est in Bulla an. 1571, quæ his verbis, *Ex proximo Lateranensi Concilio incipit. Qui Horas omnes Canonicas uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficium fructus qui illi aut illis diebus responderent, si quotidie dividerentur amittat.* Si, v. g. fructus beneficium valeant 365 aureos, unum aureum amittet qui uno die Horas Canonicas non recitaverit, Si Matutinum

cum Laudibus omisum est, dimidia pars fructuum illius diei; si omnes aliæ horæ neglectæ fuerint, altera dimidia pars; & tandem pro singulis horis prætermisissis, sexta pars restituenda est.

Quæres 1°. an restituere teneatur Beneficiarius ante Judicis sententiam.

Resp. Tenetur. Nonnullæ quidem sunt poenæ in quas ante Judicis sententiam non incurrimus. Ex earum autem numero non sunt poenæ quæ jure naturali infliguntur. Hujusmodi verò est restitutio de qua hic agitur: vetat enim jus naturale ne retineatur stipendium, si omisum fuerit munus cui, tanquam conditioni ex qua pendet, illigatum est. Hinc ab Alexandro VII, & à Clero Gallicano damnata fuit ista propositio: *Restitutio à Pio V imposita Beneficariis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis (Mém. du Clergé, édit. an. 1716. tom. I. p. 735.)*

Quæres 2°. cui fieri debeat hæc restitutio.

Resp. à Concilio Lateranensi & à Pio V constitutum esse an. 1571, *ut quicumque divinum Officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus, pro rata omissionis Officii & temporis, suos non facit; sed eos tanquam injustè perceptos in fabricam ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur.* Si Beneficiarius ipse verè indigeat, potest juxta communem opinionem ejusmodi fructus sibi, tanquam pauperi, applicare. Quia tamen facilimum est in propria causa sese decipere, & paupertatem fingere ubi non est, utendum existimamus vel Confessarii, vel prudentis viri judicio.

Quæres 3°. an Beneficiarius qui Officium omisit, sed alia sui beneficium munia implevit, possit eam fructuum partem retinere, quæ suo labori respondeat.

Resp. in solvenda hac quæstione dissidere Theologos. Alii contendunt Beneficarium de quo agitur teneri, pro rata Officii prætermitti, fructus beneficii restituere, etiam si alias muneris sui partes expleverit.

Pius V, inquit, in sua Constitutione sic habet: Qui Horas omnes Canonicas, uno vel pluribus diebus intermiserit, amittat omnes beneficii vel beneficiorum fructus qui vel illi, vel illis diebus respondent: atqui si partem fructuum aliis quæ implevit ministeriis parem retineret, jam non restitueret fructus omnes, qui diebus per quos neglectum fuit Officium respondent. Præterea nimium incerta foret lex, si in Beneficarii cujusque arbitrio esset, fructus sibi retinere qui aliis, præter Officium divinum, functionibus respondent, ceteros verbò restituere. In nihilum abiret hæc restitutio; vix enim reperirentur fructus horarum recitationi congruentes. Tandem Ecclesia, ut Beneficarios ad persolvendum Officium divinum sollicitos redderet, decernere potuit ut qui pensum illud neglexerint, omnes beneficii fructus huic omissioni æquales amitterent. *Quare, omnibus æquâ lance libratis*, inquit *Concina*, existimo probabilior esse hæc sententia.

Contrarium tamen defendunt non pauci Theologi, qui docent Bullam Pii V cum tanta severitate receptam non fuisse, & Beneficarium posse fructuum partem suis laboribus parem retinere, quia privatione illius partis quæ horarum recitationi ommissæ respondet, satis mulctatur. Ita *Habert*, & alii.

ARTICULUS IV.

ARTICULUS IV.

Quâ formâ recitandum sit Officium divinum.

Quæres 1°. quo Breviario uti debeant Clerici qui divinis Officiis obstringuntur.

Resp. 1°. Si Clericus cuiquam Ecclesiæ vel titulo beneficii, vel aliter sit addictus, tenetur Officium recitare diœcesis in qua vel beneficium habet, vel servitium præstat. *Clericus ex hoc ipso quoddam est Clericus*, ait S. Thomas, *tenetur dicere Horas Canonicas; sed in quantum est Clericus beneficiatus in hac Ecclesia, tenetur dicere Officium secundum modum illius Ecclesiæ.* (*Quodlib. 6. art. 8.*)

Resp. 2°. Si Clericus nec certæ Ecclesiæ serviat, nec Ordini religioso sit mancipatus, liberum ipsi est juxta communem sententiam, ubicumque sit, Ecclesiæ Romanæ, ceterarum Principis, Officium sequi. Satius tamen est ut Clericus illius diœcesis Officium recitet, in qua suam habuerit domicilium, juxta istam Augustini regulam: *Faciat quisque quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit.* (*Epist. ad Januarium, n. 6. tom. 2. p. 126.*)

Quæres 2°. utrùm præcepto satisfaceret, qui sciens & volens, unum Officium pro alio recitaret.

Resp. Præcepto non satisfaceret; siquidem non præcipit Ecclesia ut recitetur Officium in genere, sed hoc vel illud, alicujus, v. g. Sancti, vel ferie.

Præterea si unum Officium alterius loco recitans præceptum impleteret, citra culpam posset vel idem quotidie repetere, vel singulis diebus Officium anni brevissimum in longioris locum

substituere, quod nemo sanus dixerit,.... Ea est enim Ecclesiæ mens, ut suorum Ministrorum preces nonnullis diebus sint prolixiores quàm aliis, variisque Festis accommodatæ.

Quæres 3°. an Officium denudè incipere teneatur, qui per errorem, vel incogitantiam minimè culpabilem, unum pro alio bonâ fide recitasset.

Resp. eum, juxta sententiâ magis communem, non teneri ad repetendum, si errorem suum non animadvertat, nisi peractâ totius Officii recitatione. Bona quippè ipsius fides benignam hanc mentis Ecclesiæ interpretationem postulare videtur: si verò, post absolutum, v. g. Matutinum, errorem deprehendat, probabilius est eum posse & debere ceteras horas recitare ex Officio quod diei proprium est. Ita sentit autor Ethicæ amoris, (Lib. 10. cap. 21.) & alii.

ARTICULUS V.

Quo tempore privatim recitandum sit Officium.

Officium quod nunc dicimus *Matutinum*, olim vocatum fuit *Nocturnum*, & circa mediam noctem recitari solitum. Quod verò nunc *Laudes* appellamus, ab antiquis nuncupatum fuit *Matutinum*, & manè legendum erat. Horæ autem diurnæ, scilicet *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, *Nona*, iis horis recitabantur, à quibus suum nomen habuerunt. *Prima*, statim ab exorto sole, ut satis indicat hujus Officii hymnus qui sic incipit: *Jam lucis orto sidere*; *Tertia* circa nonam diei horam; *Sexta* circa meridiem; *Nona* versùs horam tertiam vespertinam; *Vesperæ* post solis occasum, illudque Officium dictum fuit *Lucernarium*, quia tunc lucernis utendum erat. Postquàm autem Vesperis additum fuit *Completerium*, inceptum est anticipari tempus Vesperarum,

Dubitari non potest quin longè perfectius & utilius sit, singularum horarum Officia propriis suis temporibus recitare, quàm multa simul, nec habitâ horarum vel temporum ratione, conjungere. 1°. Enim, inquit Bellarminus, sic satisfit Ecclesiæ institutioni, quæ idèd in certas horas diurnas atque nocturnas Officium distribuit, ut in iisdem horis, atque adèd per omnes diei partes Deum laudemus.

2°. Sic maxima utilitas ex Officii recitatione ad nos accedit, dum tam crebrè ad nos ipsos redimus, & à tumultibus sæculi ad pacem Dei animum revocamus.

3°. Quia sic labor precum horariarum in tot partes divisus ita minuitur, ut levissimus ac penè nullus videatur. (De bonis operib. in particulari, lib. 1.)

Quæres quo pacto sese gerere debeant qui veterem quam exposuimus disciplinam, vel planè sequi non possunt, vel ut eam penitèns observent non satis habent fervoris.

Resp. 1°. cum S. Antonio: *Non videtur de se esse mortale, quandocumque tardè quis dicat Officium, dummodò non transeat dies qui quantum ad hoc videtur terminari circa mediam noctem.* (3. part. tit. 13. cap. 4. scđ. 4.)

Resp. 2°. Ut venialiter non peccetur, debent Officia singularum horarum, ait Bellarminus, illis horis celebrari, unde nomina accederunt: esse autem peccatum veniale, à canonico tempore in Officiis persolvendo recedere, communis est sententia Theologorum. (Ibid.)

Cùm autem in moralibus locum non habeat rigor metaphysicus, monet idem Cardinalis venialiter in hac parte non peccari, nisi quando longè receditur à tempore canonico, & absque ulla rationabili causa,

ARTICULUS VI.

Quis ordo & quæ devotio in recitandis Horis adhiberi debeant.

Quæres 1°. quis adhibendus sit ordo.

Resp. In horis recitandis ille generatim servandus est ordo, qui ab Ecclesia fuit institutus. Ab eâ verò sancitum est ut primò recitentur Matutinum & Laudes, deinde Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ & Completorium. Si quis tamen legitimam ob causam præfatam ordinem interverteret, Tertiam, v. g. ante Primam recitando, non peccaret: ratio est, quod Ecclesia præcepta non obligent, ubi ea non servandi iusta occurrat causa, ut, v. g. cum aliquis, Officio Matutino nondum persoluto, chorum ingreditur, dum canitur *Prima*: choro enim sese accommodare debet, & idcirco Primam cum aliis cantare, deinde Matutinum privatim recitaturus; pariter ubi aliquis horam recitando, meminit omissam à se fuisse ex mera oblivione horam præcedentem. Gravier autem peccaret qui citra causam legitimam ab ordine præscripto recederet: hæc enim agendi ratio non levem demonstraret Legis Ecclesiasticæ contemptum.

Quæres 2°. quænam devotio in horis recitandis afferenda sit.

Resp. 1°. adhibendam esse devotionem externam, quæ sita est in habitu corporis ad decetiam & reverentiam composito. *Cogitemus*, inquit S. Cyprianus, *nos sub Dei conspectu stare; placendum est divinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis.* (Lib. de Orat. Domin. pag. 204.) Si verò quæsieris qualis esse debeat corporis situs, respondeo in publica Officii recitatione, teneri

quemque ad eum corporis statum sese componere, qui Rubricis aut locorum consuetudine præscribitur, & in choro servatur: in horis verò privatim recitandis, nulla est lex quæ certum corporis situm præcipiat. *Non est præscriptum*, inquit Augustinus, *quomodo corpus constituatur ad orandum, . . . nam & stantes oramus, sicut scriptum est: Publicanus de longinquo stabat; & flexis genibus, sicut in Actibus Apostolorum legimus; & sedentes, sicut David & Elias.* (Lib. ad Simplician. quæst. 4. tom. 6. pag. 117 & 118.)

Ad devotionem externam pertinet etiam, ut Officium distinctâ voce recitetur. *Caveant*, inquit Concilium Trevirense an. 1549, *qui . . . extra chororum horas privatim legunt, ne somnolente, aut truncatis verbis, aut intra fauces compresso spiritu, preces demurmurent; sed articulatè, distinctè, disseritè, & cum attentione integrè omnia pronuntiant.* (Tom. 14. Concil. p. 710.)

Resp. 2°. In Officio recitando necessariam potissimum esse devotionem internam, quæ scilicet animus in Deum erigatur. Præcipuæ enim orationis partes in mente & animo sitæ sunt; vel potius oratio ipsa propriè est interior cordis affectus qui apud Deum, cordium scrutatorem effunditur & exponitur. Ad excitandam verò & nutriendam hanc pietatem requiritur aliqua animi præparatio: *Ante orationem*, inquit Ecclesiasticus, *præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.* (Cap. 18. 23.) Per orationes Canonibus præscriptas, Clericus Deum inter & homines, intercessoris & deprecatoris vices agit. Quis verò hujusmodi ministerium habeat ut rem levem ad quam nullâ opus præparatione?

Quæres 3°. quotuplex sit hæc præparatio.

Resp. Duplex distinguitur, *remota* nimirum & *proxima*. *Remota* sita est in peccatorum fuga, in bonorum operum studio, & vita tum gene-

ralibus Evangelii præceptis, tum specialibus quæ ad clericalem statum pertinent regulis accommodata. Peccata enim intellectum obnubilant, voluntatem inficiunt, concupiscentiam augent, animumque variis turbationibus distrahunt; quæ omnia sunt piæ orationis impedimenta.

Præparatio proxima ea est quæ orationem immediate præcedit. Priusquam enim preces & Officii divini recitationem aggrediamur, mentem, quantum fieri potest, à negotiis temporalibus revocare oportet, ut sese totam ad Deum erigat, & ab eo postulet spiritum gratiæ & precum. (Zachar. 12. 10.)

Quæres 40. quid præter utramque præparationem mox expositam requiratur ad devotionem internam.

Resp. præterea necessariam esse attentionem, de qua supra dictum est: *Loquentes vobismetipsis*, inquit Apostolus, *in Psalmis & Hymnis, psallentes in cordibus vestris Domino.* (Ephes. 5. v. 19.) *Psallam spiritu, psallam & mente.* (1. Cor. 14. 15.) Hinc illud S. Caroli monitum in Concilio Mediolanensi IV: *Admonemus omnes & singulos nostræ diæcesis . . . ecclesiasticos homines, . . . ut animo se colligentes, ac pietatis studio accensi, . . . quod ore psallunt, item spiritu psallant & mente in conspectu Domini* (Ad. Mediol. p. 290. edit. Lugd.)

DISSERTATIO II.

De externis Religionibus actibus.

PRÆCIPUI Religionis actus externi sunt adoratio, sacrificium, juramentum, & votum. De adoratione, in Tractatu de Incarnatione; de sacrificio, in Tractatu de Eucharistia dictum fuit; superest igitur ut de juramento & voto differamus.

CAPUT PRIMUM.

De Juramento.

DE juramento quintuplex erit disquisitio: prima, de naturâ, nomine & divisione juramenti; secunda, de licito illius usu; tertia, de conditionibus ad licitè jurandum requisitis; quarta, de obligatione quam inducit juramentum *promissorium*, & quandam cessat; quinta, de juramenti petitione.

ARTICULUS PRIMUS.

De Natura, Nomine & Divisione Juramenti.

Quæres 10. quænam sit juramenti definitio.

Resp. Juramentum à S. Thoma definitur *invocatio divini Nominis ad fidem faciendam, aut promissionem firmandam.* (2. 2. quæst. 89. art. 1.) Juramenti nomen à jure derivatur, sive quia jure